

A hangok a fejemben, avagy: mi a fonológia? - Ismétlés

Előadás

Babeş–Bolyai Tudományegyetem
Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék
Kolozsvár
2016. november 2.

Balogné Bérces Katalin (BBK)
PPKE BTK, Budapest/Piliscsaba

Ismétlés

- A fonológia a beszélő/hallgató *tudását* modellezi a beszédhangok szerkezetéről/mintázatáról
- A modell szükségszerűen absztrakt
- És nem azonos magával a modellezett jelenséggel

A fonológia *modellez*

„Persze, hogy nem pipa.
Próbálja csak elszívni!”

Ismétlés

- A fonológia a beszélő/hallgató *tudását* modellezi a beszédhangok szerkezetéről/ mintázatáról
- A modell szükségszerűen absztrakt
- És nem azonos magával a modellezett jelenséggel
- Az absztrakció *mértékében* nincs általános megegyezés

Fonetika *versus* fonológia

artikuláció/akusztika/

beszédészlelés

amit a beszélő ***csinál***

viselkedés/mintázat/

funkció

amit a beszélő ***tud***

- „a hangok a fejemben”
- Van, amit a fonetika nem is tud értelmezni/
magyarázni...
- „távkapcsolatok”, pl. mgh-harmónia: a mgh-k
külön dimenzión működnek

Van, amit a fonetika nem is tud értelmezni/magyarázni

- pl. magyar **á**:
- fonetikailag (inkább) előlképzett („magas”),
- de fonológiaiilag hátulképzettként („mélyként”) viselkedik:
- *láda~lád**á***- (hosszú-rövid alternáció/váltakozás)
- *láda~lád**á**ban* **ládáben* (mgh-harmónia)

Van, amit a fonetika nem is tud értelmezni/magyarázni

- pl. magyar **á**:
- fonetikailag (inkább) előlképzett („magas”),
- de fonológiaiilag hátulképzettként („mélyként”) viselkedik:
- *láda~lád**á***- (hosszú-rövid **alternáció/váltakozás**)
- *láda~lád**á**ban* **ládáben* (**mgh-harmónia**)

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (szegmentumok, szótagok, szubszegmentális komponensek...)
- „Szabályok”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok**, szótagok, szubszegmentális komponensek...)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok**, szótagok, szubszegmentális komponensek...)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?
 - Van-e deriváció (leképezés) (vagy input → output egy lépésben)?
 - Példák: *alvázzavar, csehvel, külömség, gomba*
 - Hasonulások pl. nazális hasonulás, neutralizáció
 - *külömség*: átlátszatlanság (opacitás)

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok**, szótagok, szubszegmentális komponensek...)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?
 - Van-e **deriváció** (leképezés) (vagy **input** → **output** egy lépésben)?
 - Példák: *alvázzavar, csehvel, külömség, gomba*
 - **Hasonulások** pl. nazális hasonulás, **neutralizáció**
 - *külömség*: átlátszatlanság (**opacitás**)

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok**, szótagok, szubszegmentális komponensek...)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?
 - Van-e **deriváció** (leképezés) (vagy **input** → **output** egy lépésben)?
 - Példák: *alvázzavar, csehvel, külömség, gomba*

Hasonulások iránya?

5. példa

- Zöngésségi hasonulás
- A msh-torlódások utolsó tagja meghatározza az egész szekvencia zöngéjét („visszaható/regresszív hasonulás”)

pl. zse**b**kendő /-pk-/ versus ha**s**szélő /-ʒb-/

FŐTT 300Ft

KUKORICA

MELEGSZEDVICS

Ft/0,5 liter

GIROSZ

(+ Ft/üveg)

Ft/liter

TAL

HAMBURGER

HODDÓ

K:

SPANYOLORSZÁG LESZEREPLÉSÉT

DIEGO 0 COSTA

Bármí is
történik

Ne ess
két shake-be!

5. példa

- Zöngésségi hasonulás
- A msh-torlódások utolsó tagja meghatározza az egész szekvencia zöngéjegyét („visszaható/regresszív hasonulás”)

pl. zse**bk**endő /-pk-/ versus ha**sb**eszélő /-ʒb-/

5. példa

- Zöngésségi hasonulás
- A msh-torlódások utolsó tagja meghatározza az egész szekvencia zöngéjegyét („visszaható/regresszív hasonulás”)

pl. zse**bk**endő /-pk-/ versus ha**sb**eszélő /-ʒb-/

- De:

*azt g*ondolom... /-sg-/

*azt j*elenti... /-sj-/

A fonológia *modellez*

„Persze, hogy nem pipa.
Próbálja csak elszívni!”

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok**, szótagok, szubszegmentális komponensek...)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok**, szótagok, **szubsegmentális komponensek...**)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok, szótagok, szubsegmentális komponensek...**)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?

A fonológia területei

- Ábrázolások (reprezentációk): mik a fonológia elemei/összetevői? (**szegmentumok, szótagok, szubsegmentális komponensek...**)
- „**Szabályok**”: milyen folyamatokban/ jelenségekben vesznek részt ezek az összetevők?

A hangok a fejekben vannak